

Régészeti leletek Zalában

1. „*Mens sana in corpore sano*” – mondhatta akkor az a római legionárius, akinek a síremlékéről letörött darabját még az 1970-es évek elején Prokk Gyula találta meg hazafelé menet a bagodi dűlőről, és amit azon nyomban a Göcseji Múzeumba el is vitt Németh János bagodvitenyédi iskolai tanuló. Tegyük hozzá, hogy a Zalaegerszeghez közeli Bagod község a Zala folyó mentére épült. Ugyanis a római kori, II–III. századra tehető sírkő darabját éppen egy traktoreke fordította ki.

A leleményes tanuló tovább érdeklődött a római kor iránt és az 1970-es évek közepén rálelt a síremlék jóval nagyobb darabjára is. A további kutatások szerint az akkori katona síremléke szinte teljes egészében a római kori családot ábrázolja úgy, hogy a férfi kardot tart a kezében, mellette látható a felesége és a gyereke is.

Római kori leletekről van szó, tehát amikor a szőlőhegyen koccintanak a bagodiak, akkor a rómaiak által idehonosított szőlő erjesztett levével emlékeznek a hajdani legionáriusokra.

A további, magnetomérés 2019 februárjában váratlan eredményt hozott, mert a topográfiai térképen 43 ház nyomaival középső neolitikus település képe rajzolódik ki. Tehát már 7000 évvel ezelőtt is éltek ott, a mai Bagod határában. A kutatók ráleltek nagy mennyiségű edénytöredékre és a házak építésénél használt tapasztás nyomaira is. Ezenkívül a temető körvonalait is láttatta a mérés. Ebből következően továbbra is keresik az említett márvány síremlék többi maradványát.

Bagod község polgármestere, Sipos Ferenc egy sajtótájékoztatón közölte, hogy helyi önkéntesek is segítik a föltárást. Egyikük, Gyuk Donát Zsolt a már említett, az első sírkődarabra rálelt Prokk Gyula unokája. A további kutatásokat, a föltárást irányító Eke Istvánt, a Göcseji Múzeum régész muzeológusát dr. Redő Ferenc nyugalmazott régész segíti a római úton, aki ugyancsak a Zala mentén található Zalalövő jeles ismerője. Van mire támaszkodnia, hiszen a Zala folyó völgyével párhuzamosan vezető római kori út mentén már több római kori villát is föltártak.

2. Mondhatni, hogy a minap, vagyis 2020. december közepén találtak a Mura folyó árterében végzett gépi földmunka során egy Karoling-kardot, amelyet sajtótájékoztatón mutattak be. Ez nálunk egyedi ritkaság, ámde a Dráva közeléből lelték rá 1974-ben magyarul Perlak, horvátul Prelog határában ennek a párjára. Itt, most Zalában a Murakeresztúrhoz közeli Kollátszegen került a kutatók kezébe a Karoling-kard. A bemutató sajtótájékoztatót természetesen részt vett Perlak–Pelog polgármestere, országgyűlési képviselő, dr. Ljubomir Kolarek is. Külön érdekességként volt jelen dr. Koós Attila, a Horvát Köztársaság magyarországi tiszteletbeli konzulja, aki éppen kollátszegi születésű.

Dr. Száraz Csillától, a nagykanizsai Thúry György Múzeum igazgatójától megtudták a sajtó képviselői, hogy annak idején széles körben terjedtek el ezek a kardok Skandináviától Dalmáciáig, Írországtól a Baltikumig. Ez volt a frank lovas katonák jellegzetes fegyvere, mégpedig damaszkuszi acélból.

A Kollátszegen megtalált kard markolatgombján és keresztvasán látható fémcsíkos felület aranyozás vagy sárgarézbevonat maradványa, a markolat gerezdjeit pedig arany vagy sárgaréz gyöngydrót választja el egymástól – ismertette dr. Száraz Csilla múzeumigazgató, aki annak a gondolatának is hangot adott, hogy a kardot viselő katona a Zalavár-Várszigeten lévő keleti frank grófsági székhely szolgálatában állhatott valamikor a IX. század közepén. A kard pengéjén egyébként látható egy jeruzsálemi kereszt is. A fegyver részletes átvizsgálását, majd restaurálását a Magyar Nemzeti Múzeum szakemberei végzik el.

Ferencz Győző

A természet csodái

Az Év Fája, a lisztes berkenye

Hazánkban *Az Év Madara* kezdeményezés után másodikként, 1996-ban *Az Év Fája* mozgalom indult újtárra, amelynek kuratóriuma a 2021. évi választásra három fajtát, a fehér nyárat, a kecskefűzet és a lisztes berkenyét jelölte. Az internetes szavazás alapján az utóbbi, az erdészek által egy kevésbé becsült faj lett a 26. alkalommal megválasztott év fája.

ELNEVEZÉSEI, NÉVFEJTÉSEI

Carl von Linné, latinositva Carolus Linnaeus 1753-ban megjelent *Species Plantarum* című művében a *lisztes berkenyét* még a galagonya nemzetségbe tartozónak vélte, s elsőként *Crataegus aria* néven vezette be a tudományba. A berkenyék nehéz rendszertani megítélhetőségét, elhelyezhetőségét jelzi, hogy a későbbiekben a rendszertannal foglalkozó botanikai szerzők ezen kívül még számos nemzetségbe sorolták, mint például az *Azarolus*, *Hahnia*, *Mespilus*, *Pyrenia*, *Pyrus*, *Sorbus* génuszokba. A közelmúltig érvényes tudományos neve a Heinrich Johann Nepomuk von Crantz bécsi orvos és botanikus, a modern balneológia megalapítója által 1763-ban kombinált *Sorbus aria* volt, viszont az európai berkenyék újabb rendszertani felülvizsgálatakor és a *Sorbus* nemzetség széttagolásakor, 2017-ben egy másik régi nevet fogadtak el érvényesnek, amelyet *Aria edulis*ként 1847-ben Max Joseph Roemer würzburgi botanikus adott. Az *aria* az ókori iráni nyelvből származó ógörög szó, amely valami olyasmit jelent, mint *nemes* vagy *tiszta*. Viszont a botanikai alkalmazása homályba vész, ugyanis az ókori görögöknél az *aria* név egy tölgyfajra és a lisztes berkenyére egyaránt vonatkozott. Egyébként Északnyugat-Afganisztánban az *Ochus* (ma Darya-i Pandj) és *Arius* (ma Hari Rud) folyók közötti táj antik neve *Aria* (ma Herat), de e táj kapcsolódása a fajhoz ismételen nem világos. A tudományos fajnév a latin *edulis* = ehető szóból ered, amely termésének fogyasztására utal.

A *berkenye* szavunk szláv eredetű, az 1055-ben keltezett *Tihanyi alapítólevél*ben szerepel először: „deinde ultra fyezeg adbrokinarea”. A későbbi oklevelekben, szójegyzékekben *berekenefa* (1252), *brekene* (1257), *berkene* (1339), *berekine* (Schlögli szójegyzék, 1405 körül) megjelöléseket olvashatunk, a ma is használt *berkenye* név először Méliusz Juhász Péter 1578-ban megjelent *Herbárium az fáknak, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól* című könyvében olvasható, de a későbbiekben még a *berekinye*, *berekenye* név is többször felbuk-